

Хлівнюк Тетяна Петрівна

Модернізація соціальної держави: від імітаційної моделі до раціональної політики

УДК 321.01:316.3-048.78

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2026-1.20>

2026-1.20

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

Хлівнюк Тетяна Петрівна
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальних теорій
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26,
Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-7636-9088

У статті визначено сутність процесу модернізації соціальної держави та відзначено необхідність переходу від імітаційної моделі до раціональної соціальної політики. Модернізація безпосередньо пов'язується із ідеєю прогресу, який полягає у переході від традиційних суспільств до індустріальних. Актуальність теми обумовлена усвідомленням високої суспільної необхідності забезпечення прогресу у всіх без виключення просторах соціальної взаємодії та формуванням очікувань відмови держави від імітаційної моделі соціальної політики (так само як і фасадної демократії) на користь її раціоналізації. Аргументовано, що для України особливого значення набуває саме модернізація соціальної держави. «Перехідний» період, яким позначався етап становлення Незалежності після розпаду радянського тоталітарного режиму, характеризувався невизначеністю внутрішньої політики та зовнішньополітичного вибору, зубожінням населення, олігархізацією політики та монополізацією економіки. Відтак, застосування теорії модернізації відносно соціальної держави дозволяє визначити суспільні уявлення щодо соціальної політики та очікуваного рівня соціального захисту, а також удосконалити модель переходу українського суспільства від пострадянського стану до сучасної демократії. У дослідженні ідеї соціального прогресу, як важливої складової процесу модернізації соціальної держави використовувались як загальнонаукові так і спеціальні методи. Серед перших слід відзначити методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, метод узагальнення тощо. Основою дослідження виступає теорія модернізації, за допомогою якого визначаються концепт та сутність процесу модернізації. Безпосередньо у дослідженні процесу модернізації соціальної держави використовується метод історичного інституціоналізму, а задля визначення впливу ідеї прогресу на дискурс щодо модернізації – метод дискурсивного інституціоналізму.

Модернізація соціальної держави на основі ідеї прогресу та раціональності у сфері соціальної політики, передбачає відмову від імітаційної моделі, усунення вікової дискримінації, захист неринкових сфер на основі партнерства держави, бізнес-середовища та інституцій громадянського суспільства, відмову від копіювання зарубіжних моделей та потенційне впровадження безумовного базового доходу громадян.

Ключові слова: соціальна держава, модернізація соціальної держави, ідея прогресу, політичний дискурс, демократія, політика, раціональна соціальна політика, політичні інститути.

Вступ. Процес модернізації соціальної держави безпосередньо пов'язаний із ідеєю прогресу. Модернізація означає не лише оновлення, перехід від традиційного до індустріального типу соціальних відносин у політиці, економіці, медіа, культурі тощо, а й формування суспільних уявлень щодо мети цього розвитку, очікування громадян від процесу та результату раціональної політики. Дискурс модернізації у наукових студіях носить міждисциплінарний та мультипарадигмальний характер.

Для України особливого значення набуває саме модернізація соціальної держави. «Перехідний» період, яким позначався етап становлення Незалежності після розпаду радянського тоталітарного режиму, характеризувався невизначеністю внутрішньої політики та зовнішньополітичного вибору, зубожінням населення, олігархізацією політики та монополізацією економіки.

Слід безумовно погодитись із тим, що «В умовах кардинальних змін, що відбуваються у різних сферах суспільного життя – економіці, політиці, культурі – Україна переживає складний і відповідальний період своєї історії як держави, в якій відбувається процес переосмислення та утвердження провідних принципів, що лежать в основі її розбудови,

як правової, соціальної та демократичної. Саме в умовах перехідного періоду, масштабних соціально-економічних та державно-правових реформ соціальна рівність набуває особливого звучання. Адже в результаті переходу від минулої соціально-політичної системи та побудови нової, незалежної країни рівень і якість життя українського народу не тільки не покращилася, а навпаки, внаслідок невдало проведених реформ, як духовно, так і матеріально дуже багато людей збідніло. Зросла маса соціальних аутсайдерів, яким не може належним чином допомогти держава і не допомагають заможні верстви» [3, с. 108].

Відзначаючи, що основна увага у науковому дискурсі приділялась політичним, історичним, економічним, соціологічним та філософським аспектам теорії модернізації, Ю. Поліщук пише про модернізацію, як «...парадигму прогресивних змін індустріального суспільства», «теорію прогресу» та «оптимістичне бачення майбутнього» [5, с. 195-196].

Відносно політичного дискурсу щодо модернізації, то згадування «модернізації» у промовах та офіційних документах використовувалася українськими політиками або як «фасад», за яким приховувались інтенції до авторитарного правління

(приклади Л. Кучми та В. Януковича), або задля публічної демонстрації руху у напрямку європейської та євроатлантичної інтеграції (В. Ющенко, П. Порошенко, В. Зеленський).

Наголосимо, що зв'язок між євроінтеграцією та модернізацією справді вибудовується у багатьох концепціях модернізації, адже від самого початку модернізація виникла у Європі, вона стала джерелом багатства та технологічного «прориву» європейських країн, відображає європоцентричність прогресу.

Усвідомлення високої суспільної необхідності забезпечення прогресу у всіх без виключення просторах соціальної взаємодії визначає актуальність дослідження та впровадження модернізації соціальної держави в Україні. Адже, «...рефлексія на соціальну уяву, яка лежить в основі дискурсу модернізації в Україні, може дати нам ключ до розуміння того, як українці уявляють собі своє суспільство, його долю, його призначення та його майбутнє. Інакше кажучи, зрозуміти поточні процеси та сучасний стан українського соціуму. Адже «модернізація» являє собою складний концепт, що містить також нормативну складову, яка відсилає до образу «нормалізованого» майбутнього й надає критерії для оцінки сучасного стану суспільства з цієї нормативної перспективи» [10, с. 58].

Тобто, застосування теорії модернізації відносно соціальної держави дозволяє визначити суспільні уявлення щодо соціальної політики та очікуваного рівня соціального захисту та удосконалити модель переходу українського суспільства від пострадянського стану до сучасної демократії.

Усе вищезазначене актуалізує дослідження модернізації соціальної держави.

Мета та завдання. Метою статті є визначення модернізації соціальної держави як відмови від імітаційної моделі на користь раціональної соціальної політики. Відзначено, що в основі дискурсу модернізації знаходиться ідея прогресу, яка є невід'ємною складовою модернізації соціальної держави. Поставлена мета обумовила наступні завдання дослідження. По-перше, визначити сутність процесу модернізації та основні моделі модернізації. По-друге, відзначити роль ідеї прогресу у формуванні уявлення щодо суспільної необхідності модернізації соціальної держави. По-третє, обґрунтувати специфіку модернізації в Україні (імітаційна модель) та визначити напрямки модернізації соціальної держави, складові раціональної соціальної політики.

Методи дослідження. У дослідженні ідеї соціального прогресу, як важливої складової процесу модернізації соціальної держави використовувались як загальнонаукові так і спеціальні методи. Серед перших слід відзначити методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, метод узагальнення тощо. Основою дослідження виступає теорія модернізації, за допомогою якого визначаються концепт та сутність процесу модернізації.

Щодо «концепту модернізації», то погодимось із наступним: «Концепт модернізації... містить у собі прескриптивні елементи – ставлячи суспільство в ширші історичні рамки минулого, теперішнього і майбутнього, він створює нормативний горизонт для соціальної трансформації. Він дозволяє нам уявити наше суспільство як історичне ціле, уявити суспільний ідеал і суспільний розвиток як шлях до нього. Особливо цікаво побачити те суспільне уявне в нашому суспільстві, до якого апелює цей концепт і на який, дозволю собі припустити, в свою чергу справляє вплив» [10, с. 68]. Концепт модернізації безпосередньо пов'язаний із ідеями прогресу, а також із індивідуалізмом та раціоналізмом, демократією та капіталізмом. О. Солодка, відзначаючи, що ««Теорія модерну», якщо вірити Ю. Габермасові, виникає у горизонті знайомих контурів «вчителів» та «наставників» - І. Канта та Г.-В.-Ф. Геґеля» [6, с. 73], звертає увагу на активне використання у філософському дискурсі слова «криза», яке замінило «прогрес», властивий Просвітництву: «Попри достатньо широкий спектр дослідницьких напрямків та методологічних альтернатив, що були запропоновані філософією в ХХ столітті, провідне місце в них незмінно посідала тема кризи, кризового контексту. «Криза розуму», «криза європейської культури», «криза європейських наук», «криза університетів», «криза оцінок», «екологічна криза», «антропологічна криза» і нарешті «глобальна криза» як внесок філософії у наступне тисячоліття. Справжня теоретична повсюдність кризи, аж до визнання того факту, що разом з постмодерном слово «криза» сьогодні замінило слово «прогрес» - центральне в суспільно-політичному лексиконі Просвітництва, або, що криза є класичною, однак не в значенні класичної епохи, але в значенні вічно та за сутністю класичного, і водночас історичного у трохи незвичному значенні... У всякому разі панування «кризового контексту» почалось ще задовго до того, як він був закріплений за «кризою модерну» і таким чином віднесений до негараздів постмодернізму» [6, с. 71].

Щодо соціального та політичного порядку модерну (його переосмислення та критики), то слід відзначити праці таких авторів, як С. Айзенштадт, Г. Алмонд, Д. Белл, П. Бергер, Ф. Бродель, І. Валерстайн, С. Верба, С. Гантингтон, А. Етціоні, О. Тоффлер, С. Леш, П. Штомпка, ін. Серед українських дослідників процеси соціальної, економічної та політичної модернізації досліджували А. Багинський, В. Горбатенко, В. Журавський, Г. Зеленько, П. Кутуєв, М. Михальченко, С. Наумкіна, Д. Неліпа, М. Примуш, О. Токовенко, О. Тупиця ін. Слід безумовно погодитись із П. Кутуєвим, який досліджує поняття «формування модерну» для розуміння процесу становлення того типу суспільства, що бере свої витоки з XVI століття. Цей процес є глобальним рухом, сповненим супереч-

ностей та катаклізмів. Для його концептуалізації доречно використовувати парні категорії «прогрес» і «регрес», «диференціація» і «дедиференціація», «раціоналізація» і «ірраціоналізація» [2] та зазначає: «...дискурс про розвиток та модернізацію може розглядатися в трьох вимірах. По-перше, як загальна теорія: концепції К.Маркса, М.Вебера, Е.Дюркгейма та Т. Парсонса (мислителів, які інваріантно присутні в будь-якому реєстрі фундаторів сучасної соціальної теорії) є спробою осягнення витоків модерного соціального порядку (переважно у його західній інкарнації), спробою, яка, своєю чергою, закладає підвалини для витворювання «чистої» соціологічної теорії. По-друге, цю сферу наукового пошуку легітимно кваліфікувати як теорію середнього рівня, позаяк вона переймається ідентифікацією аналітичного інструментарію та політичних заходів (policy), покликаних позбутися соціального, політичного, культурного й економічного розриву та нерівності, що відокремлює модерні / розвинені соціуми (суспільства Півночі, як їх ще подеколи називають) від соціальних формацій, для характеристики яких застосовують поняття «третій світ», «традиційні суспільства», «країни, що розвиваються» або «суспільства Півдня». По-третє, в рамках соціології розвитку та модернізації виконувалися та виконуються численні емпіричні дослідження окремих спільнот, суспільств, регіонів та світу як цілісності» [2, с. 11–12].

Безпосередньо у дослідженні процесу модернізації соціальної держави використовується метод історичного інституціоналізму, а задля визначення впливу ідеї прогресу на дискурс щодо модернізації – метод дискурсивного інституціоналізму.

Результати. Прогрес людства, який спричиняється та супроводжуються науковими відкриттями та технологічними новаціями – від колеса до струму, від друкарського верстату до парового двигуна, є рушійною силою соціальних та політичних перетворень. Наукові відкриття забезпечують технологічний прогрес та інноваційний поступ. Відповідно, успіхи хіміків, біологів та фізиків та інших природознавців, спричиняють значні суспільні очікування швидкого прогресу від суспільствознавців. Передусім, йдеться про потребу модернізації соціальної держави в Україні в умовах переходу від пострадянського авторитаризму до демократії, дезінтеграції із пострадянським простором (до якого слід віднести російські та білоруські політичні режими). Російська версія «консервативної модернізації» є альтернативною для курсу європейської інтеграції.

Погодимося із наступним: «Тема модернізації в Україні так чи інакше обговорюється з кінця 1980-х, і наразі, коли українську економіку зруйновано, а суспільство травмовано війною, вона залишається надзвичайно актуальною. Проте зараз обговорюється в основному те, яким чином здійснювати модернізацію і чи є вона нагальною під час війни,

або ж варто це тимчасово відкласти «на потім». Але «модернізація» є доволі проблемним поняттям як з погляду соціальної філософії, так і з погляду історії понять – розмитим, історично мінливим, варіативним та залежним від контексту... Водночас у 2009 році російською владою було сформовано програму «консервативної модернізації», яка поєднує консервативний політичний порядок денний і традиційні цінності з ідеєю технологічної модернізації, що на сьогодні стало ядром російської ідеології. І коли Володимир Зеленський у своїх промовах розмірковує над майбутнім України та повоєнною модернізацією, він вочевидь має на увазі щось цілком інше, аніж російський модернізаційний дискурс» [10, с. 56–57].

При цьому, технологічний прогрес пришвидшується: «За останні двісті років людство змінювалось куди стрімкіше, ніж будь-коли до цього. Яке б століття ми не взяли – від древніх часів і навіть до XVIII – світ початку і кінця кожного з них не надто відрізнявся б. Людина 1701 року легко знайшла б себе в 1800 році. І так упродовж тисячоліть до цього. А от у XIX столітті все різко змінилось. І світ на зорі XX століття був цілковито й абсолютно відмінним від того, що було звичним за сто років до цього. Не кажучи вже про ще швидший темп змін у XX і XXI століттях» [4] (https://zaxid.net/statti_tag50974/).

Погодимося: «Концепт модернізації цікавий тим, що він містить у собі не лише герменевтичні, а й прескриптивні елементи – ставлячи суспільство в ширші історичні рамки минулого, теперішнього і майбутнього, він створює нормативний горизонт саморозуміння та соціальної трансформації. Він дає нам змогу уявити наше суспільство як історичне ціле, уявити суспільний ідеал і суспільний розвиток як шлях до нього. Водночас він апелює до образів соціальної уяви – суспільного уявного залежно від контексту. Тому окреме питання полягає в тому, якого смислового навантаження набуває цей концепт, коли опиняється в іншому соціокультурному та політичному контексті» [10, с. 56].

Можна стверджувати, що ідея прогресу, посилена фактичним впровадженням наукових винаходів та технологічних новацій, стає однією із головних для людської цивілізації. Це уявлення щодо поступу людства, яке було притаманне ліберальній доктрині, поширилось на усю сферу політики та ідеології.

Слід безумовно погодитись із С. Щербак, яка відзначаючи, що «...концепти «модерну» і «модернізації», з'явившись у контексті західного досвіду, як результат осмислення історичного шляху західних суспільств, відображали їхні уявлення про самих себе й інші суспільства, їхню ідентичність» [10, с. 56] зазначає: «...цілком теоретичний за своїм походженням концепт модернізації несе в собі певний нормативний посил і апелює до образів соціальної уяви – суспільного уявного.

Й окреме питання полягає в тому, яке смислове навантаження отримує цей концепт, коли опиняється в іншому соціокультурному та політичному контексті. Особливо з огляду на ту обставину, що іноді посил, закладений у концепті модернізації, суперечить самоопису суспільства-реципієнта (як, наприклад, у випадку Росії). Йдеться не лише про абстрактне теоретичне обґрунтування того, якими мають бути «хороші» соціальні інститути, а й про цілком конкретні образні зв'язки, які вибудовуються навколо концепту модернізації. Адже попри всю критику і трансформацію теорії модернізації та самої ідеї модерну, вона все ще посідає важливе місце в соціальній уяві багатьох країн, зокрема і в Україні» [10, с. 58].

Солідаризуємось із думкою І.Черленяк та Р. Кривенкової, які відзначають наявність у науковому дискурсі та політичній практиці двох версій модернізації: органічної, або первинної модернізації та неорганічної (вторинної) модернізації. Дослідниця також наголошує на тому, що українському досвіду притаманна парадоксальна модель модернізації імітаційна модернізація.

Вона, зокрема, зазначає: «На практиці модернізація реалізується, зазвичай, у двох активних базових формах: моделі органічної, або первинної, модернізації та моделі неорганічної (вторинної) модернізації. Органічна модернізація стосується розвинутих капіталістичних країн, розвиток яких відбувався в процесі промислової революції «західного світу» та розвитку індустріального суспільства за рахунок освоєння нових «вільних» ресурсів, технічних і технологічних можливостей, взаємної конкуренції та кооперації. Органічна модернізація супроводжувалась кінцевою фазою становлення політичної нації як важливого чинника стабільності держави. Органічна модернізація характерна насамперед для Великобританії, Франції, Німеччини, США, які розглядаються навіть як певне «модернізаційне ядро» процесу соціальних, політичних та технологічних змін загалом на планеті... Вторинна модернізація, або «модернізація навздогін», характерна, зокрема, для таких держав, як... Туреччина, Бразилія, Аргентина. Вважається, що важливим чинником вторинної модернізації є соціокультурні комунікації більш «відсталих» країн із «модернізаційним ядром»...» [9, с. 162].

Щодо українського досвіду модернізації (який можна екстраполювати на процес модернізації соціальної держави), то варто цілком погодитись із дослідниками щодо наступного: «...в Україні виникає парадоксальна модель модернізації «третинного типу» – імітація процесу «модернізації навздогін». Реально виникає тільки «часткова модернізація навздогін» для еліти. Формально вона вписується в загальну модернізаційну парадигму. У такій моделі на певному імітаційному рівні є всі ознаки модернізації: політична демократія, плюра-

лістична політична система, свобода слова, електоральне право вибору, економічна свобода, ін. Проте немає основних чинників: ідеї та мотивації розвитку бази самореалізації соціуму, технологічної модернізації, формування сучасної політичної нації, створення конкурентоспроможних ринкових механізмів та відкритого «політичного ринку», тобто ринку політичних «послуг» владних акторів народу» [9, с.163].

Повною мірою імітаційна модель модернізації притаманна соціальній політиці держави. Подолання імітаційної моделі модернізації соціальної держави можливе лише за умов здійснення раціональних реформ, спрямованих на досягнення прогресу у соціальному захисті населення. Болісних, але реалістичних й необхідних, які стануть відповідями на виклики сучасності. Про які саме реформи йдеться?

Передусім, подолання вікової дискримінації. Вже доводилось відзначати, що «Модернізація соціальної держави в умовах старіння населення має, на нашу думку, передбачати усунення вікової дискримінації, вікових бар'єрів для зайнятості. Це може зменшити фінансову нерівність, підвищити продуктивність та сприятиме економічному зростанню. Підвищення пенсійного віку в міру збільшення тривалості життя є вже добре відомим, однак контроверсійним інструментом підвищення фіскальної стійкості пенсійних систем. Натомість уможливлення працевлаштування тих, хто може та хоче працювати попри досягнення пенсійного віку, нині є важливою частиною політики захисту прав людей похилого віку» [7, с. 84].

По-друге, модернізована соціальна держава третього тисячоліття, на думку Н. Хоми, передбачає комплексний підхід, який включає «...стимулювання ініціативності людини; підвищення трудової мотивації; посилення соціальної відповідальності людей за власне соціальне забезпечення; підвищення соціальної відповідальності підприємств; «олюднення» економічної ефективності соціальною справедливістю й екологічною збалансованістю; інвестування в материнство, дитинство та знання; реформування пенсійного забезпечення, стимулювання зайнятості осіб пенсійного віку, інвалідів; активне залучення до виконання соціальних функцій інститутів громадянського суспільства та бізнесу; захист неринкових соціальних сфер (екологія, освіта, духовне життя тощо). Відповідальність за ефективність сучасної моделі соціальної держави має покладатися у рівних частках на державу, бізнес, неурядові організації, громадянське суспільство у цілому й окремих громадян» [8, с. 215]. Серед усього комплексу заходів щодо модернізації соціальної держави слід особливо відзначити захист неринкових соціальних сфер на основі партнерства держави, бізнесу та громадянського суспільства.

При цьому, варто безумовно погодитись із тим, що «Копіювання Україною конкретних зарубіжних

моделей не є перспективним, позаяк відсутні передумови для їх ефективного впровадження, а також модернізуються усі класичні моделі, адаптуючись до викликів сьогодення та стрімкого інноваційного розвитку» [8, с. 215].

По-третє, в умовах кризи усіх класичних моделей соціальної держави (нордичної, неоліберальної та консервативної), яка фіксується у дослідженні О. Зіскіна [1], особливої ваги набуває такий інноваційний інструмент модернізації соціальної держави, як безумовний базовий дохід. Погодимось: «Безумовний базовий дохід визначено як перспективний інструмент нового типу соціальної політики, який має потенціал реагування на зростання матеріального розшарування, зміни на ринку праці, демографічні виклики. Це міждисциплінарний інститут, який може стати формою соціального забезпечення в умовах соціальної політики нового типу, що гарантує кожному безумовний мінімум грошового забезпечення, який виплачується на додаток до інших (за їх наявності) доходів, отримуваних особою. Основними характеристиками безумовного базового доходу визначено: фіксовану неоподатковувану грошову суму допомоги; неадресний характер допомоги; однаковий розмір допомоги для усіх або ж його узалежненість (в окремих випадках) від віку реципієнта; регулярний характер виплат; можливість реципієнта працювати без втрати цього доходу, що схвалюється державою; виплата з державних фондів за можливості залучення інших джерел; відсутність вимог до реципієнтів (загальний характер) та ін. Фактично впровадження такого виду доходу є монетизацією пільг... Попри велику кількість відкритих питань щодо цього інституту, він може стати генеральним трендом соціальної політики XXI століття» [1, с. 208].

Отже, модернізація соціальної держави на основі ідеї прогресу та раціональності у сфері соціальної політики, передбачає відмову від імітаційної моделі, усунення вікової дискримінації, захист неринкових сфер на основі партнерства держави, бізнес-середовища та інституцій громадянського суспільства, відмову від копіювання зарубіжних моделей та потенційне впровадження безумовного базового доходу громадян.

Висновки. Відтак, процес модернізації, який інтерпретується як перехід від традиційного суспільства до індустріального та відповідних трансформацій («осучаснення») усього комплексу соціальних відносин, безпосередньо пов'язаний із ідеєю прогресу. Модернізація передбачає формулювання мети суспільного розвитку (соціального, економічного та політичного прогресу) на основі відповідних суспільних уявлень та публічно артикульованих очікувань громадян від раціональної політики. Теорія модернізації визначає необхідність прогресу, індивідуалізму, раціоналізму, капіталізму

та демократії. До основних моделей модернізації соціальної держави відносяться соціал-демократична (нордична), ліберальна (неоліберальна) та консервативна.

В Україні необхідність модернізації соціальної держави обумовлена ірраціональністю політики перехідного періоду від розпаду радянської тоталітарної держави з точки зору прогресу. Суспільний ідеал справедливого розподілу загального блага, як основа модернізації соціальної держави, може бути сформований лише на основі ідеї прогресу, а не задля реалізації приватних інтересів представників правлячого класу.

Модернізація соціальної держави покликана подолати вади пострадянського державотворення: монополізацію економіки, олігархізацію політики, зубожіння населення та невизначеність (амбівалентність) зовнішньої політики. Специфіка модернізації в Україні полягає у створенні імітаційної моделі соціальної держави без урахування суспільного ідеалу прогресу в умовах фасадної демократії.

До складових раціональної політики задля модернізації соціальної держави віднесено: 1) відмову від імітаційної моделі на користь модернізації соціальної держави на основі ідеї прогресу; 2) захист неринкових сфер на основі партнерства держави, бізнес-середовища та інституцій громадянського суспільства; 3) усунення вікової дискримінації; 4) потенційне впровадження безумовного базового доходу громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зіскін О. С. Інститут соціальної держави: підходи до модернізації в умовах новітніх викликів : дис. канд. політ. наук : 23.00.02. Одеса : Південноукраїнський національний університет імені К. Д. Ушинського, 2021. 214 с. <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/11269/1/Ziskin%20Olexander%20Semenovych%202021.pdf>
2. Кутуєв П.В. Трансформації модерну: інституції, ідеї, ідеології : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. 516 с.
3. Левкулич В. Роль і значення соціальної рівності у модернізації української держави. *Науковий вісник УжНУ. Політологія. Соціологія. Філософія*. 2005. Випуск 2. С. 108–116. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/17775>
4. Лехнюк Р. Секрет успіху людства. Чому попри ривок у розвитку за останні 200 років у світі все ще панує нерівність. *Zaxid*. 15 червня 2023. URL: https://zaxid.net/sekret_uspihu_lyudstva_n1565635
5. Поліщук Ю. Модернізація як теоретичний концепт: витоки, становлення, сучасні виклики. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. ІФ Кураса НАН України*. 2018. Випуск 5-6(79). С. 194–207. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/polishchuk_modernizatsia.pdf

6. Солодка О. «Теорія модерну» як «кризова» програма філософії. *Sentetiae*. 2002. № 1. С. 71–90.

7. Хлівнюк Т. П. Функціонування та модернізація соціальної держави в умовах другого демографічного переходу. *Політикус* : наук. журнал. 2022. № 1. С. 82–87. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/15567/1/Khlivniuk.pdf>

8. Хома Н. Соціальна держава третього тисячоліття: модернізована модель. *Наукові записки ІПі-ЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2018. Випуск 3(71). С. 205–217. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/homa_sotsialna.pdf

9. Черленяк І., Кривенкова Р. Модернізація суспільства та проблеми формування агрегатів політичної нації. *Науковий вісник УжНУ. Політологія. Соціологія. Філософія*. 2014 Випуск 17. С. 161–167. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/699>

10. Щербак С. Концепт модернізації і соціальне уявне: методологічні нотатки. *Філософська думка*. 2023. № 4. С. 56–70. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2023.04.056>

REFERENCES:

1. Ziskin, O. S. (2021). Instytut sotsialnoi derzhavy: pidkhody do modernizatsii v umovakh novitnikh vyklykiv [Institute of the social welfare state: approaches to modernization under conditions of the newest challenges] : dys. kand. polit. nauk : 23.00.02. Odesa : Pivdenoukraiynskiy natsionalnyi universytet imeni K. D. Ushynskoho, 214 s. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/11269/1/Ziskin%20Olexander%20Semenovych%202021.pdf>

2. Kutuiev, P.V. (2016). Transformatsii modernu: instytutsii, idei, ideolohii [Modern transformations: institutions, ideas, ideology] : monohrafiia. Kherson : Vydavnychyi dim «Helvetyka», 2016. 516 s.

3. Levkulych, V. (2005). Rol i znachennia sotsialnoi rivnosti u modernizatsii ukrainskoi derzhavy [Role and importance of social equality in modernization of the state of Ukraine]. *Naukovyi visnyk UzhNU. Politolohiia. Sotsiologhiia. Filosofiia*. Vypusk 2. S. 108–116. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/17775>

4. Lekhniuk, R. (15 chervnia 2023). Sekret uspikhu lyudstva. Chomu popry ryvok u rozvytku za ostanni 200 rokiv u sviti vse shche panuie nerivnist [The secret of humanity's success. Why despite the jerk in the solution over the last 200 years in the world is still prevailing inequality]. *Zaxid*. URL: https://zaxid.net/sekret_uspihu_lyudstva_n1565635

5. Polishchuk, Yu. (2018). Modernizatsiia yak teoretychnyi kontsept: vytoky, stanovlennia, suchasni vyklyky [Modernization as a theoretical concept: origins, formation, modern challenges]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. IF Kurasa NAN Ukrainy*. Vypusk 5-6(79). С. 194–207.

6. Solodka O. «Teoriia modernu» yak «kryzova» prohrama filosofii. *Sentetiae* [“Modern Theory” as a “crisis” program of philosophy]. 2002. № 1. S. 71-90.

7. Khlivniuk, T. P. (2022) Funktsionuvannia ta modernizatsiia sotsialnoi derzhavy v umovakh druhooho demohrafichnoho perekhodu [Functioning and modernization of the welfare state in the contest of the second demographic transition]. *Politykus* : nauk. zhurnal. № 1. S. 82–87. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/15567/1/Khlivniuk.pdf>

8. Khoma, N. (2018). Sotsialna derzhava tretoho tysiacholittia: modernizovana model [Social State of the Third Millennium: A modernized model]. *Naukovi zapysky IPiEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy*. Vypusk 3(71). S. 205–217. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/homa_sotsialna.pdf

9. Cherleniak, I., Kryvenkova, R. (2014). Modernizatsiia suspilstva ta problemy formuvannia ahrehativ politychnoi natsii [The modernization of society and the problems of forming the aggregates of political nation]. *Naukovyi visnyk UzhNU. Politolohiia. Sotsiologhiia. Filosofiia*. 2014 Vypusk 17. S. 161–167. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/699>

10. Shcherbak, S. (2023). Kontsept modernizatsii i sotsialne uivne: metodolohichni notatky [Modernization concept and social imagination: methodological notes]. *Filosofska dumka*. № 4. S. 56–70. URL: <https://doi.org/10.15407/fd2023.04.056>

Modernisation of the welfare state: from imitation model to rational social policy

Khlivniuk Tetiana Petrivna

Candidate of Political Sciences, Associate
Professor,
Head of the Department of Social
Theories
Odesa I. I. Mechnikov National University
Frantsuzkyi Blvd, 24/26, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7636-9088

The article defines the essence of the process of modernization of the welfare state and notes the need to move from an imitation model to a rational social policy. Modernization is directly linked to the idea of progress, which is the transition from traditional societies to industrial ones. The relevance of the topic is due to the awareness of the high social need to ensure progress in all spaces of social interaction without exception and the formation of expectations of the State's abandonment of the imitation model of social policy (as well as facade democracy) in favour of its rationalization. It is argued that the modernization of the welfare state is of particular importance for Ukraine. The 'transitional' period, which marked the stage of independence after the collapse of the Soviet totalitarian regime, was characterized by uncertainty of domestic policy and foreign policy choices, impoverishment of the population, oligarchizing of politics and monopolization of the economy. Therefore, the application of the theory of modernization to the welfare state allows us to determine public perceptions of social policy and the expected level of social protection, as well as to improve the model of the transition of Ukrainian society from the post-Soviet state to modern democracy.

Both general scientific and special methods were used in the study of the idea of social progress as an important component of the process of modernization of the welfare state. The former include the methods of analysis and synthesis, induction and deduction, generalization, etc. The basis of the study is the theory of modernization, which defines the concept and essence of the modernization process. The study of the process of modernization of the welfare state is based on the method of historical institutionalism, and the method of discursive institutionalism is used to determine the impact of the idea of progress on the discourse on modernization.

The modernization of the welfare state based on the idea of progress and rationality in the field of social policy implies rejection of the imitation model, elimination of age discrimination, protection of non-market areas on the basis of partnership between the state, business environment and civil society institutions, rejection of copying foreign models and potential introduction of an unconditional basic income for citizens.

Key words: welfare state, modernization of the welfare state, idea of progress, political discourse, democracy, politics, rational social policy, political institutions.

Дата першого надходження статті до видання: 14.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.04.2026